

20-Yanvar, 2026-yil

**O‘QITUVCHINING BILISH FAOLIYATINI BOSHQARISHDAGI
MAHORATI TA’LIM JARAYONINING MARKAZIY OMILIDIR**

Olimov Temir Xasanovich

Osiyo xalqaro universiteti professori, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD)

Habibova Shoyira Baxtiyorovna

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishda o‘qituvchining o‘quvchilarning bilish faoliyatini boshqarishdagi mahorati ta’lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omil sifatida tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘qituvchining diagnostik, metodik, motivatsion va kommunikativ kompetensiyalari o‘quv jarayonini tashkil etishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bilish faoliyatini boshqarishning zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar bilan bog‘liq jihatlari ko‘rib chiqiladi. Ishda o‘qituvchining ta’lim jarayonidagi yetakchi roli, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va bilishga bo‘lgan ichki motivatsiyasini shakllantirishga ta’sir qiluvchi omillar ilmiy asosda ochib berilgan. Tadqiqot natijalari o‘qituvchining pedagogik mahorati ta’lim sifati va o‘quvchining shaxs sifatida rivojlanishida hal qiluvchi o‘rin tutishini ko‘rsatadi.

Kalitso‘zlar: o‘qituvchi mahorati; bilish faoliyati; pedagogik kompetensiya; diagnostika; metodik yondashuvlar; motivatsiya; kommunikativ kompetensiya; interfaol metodlar; zamonaviy pedagogik texnologiyalar; shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim; ta’lim sifati; kognitiv rivojlanish; mustaqil fikrlash.

Аннотация: В данной научной статье анализируется мастерство учителя в управлении познавательной деятельностью учащихся как ключевой фактор эффективности образовательного процесса. В исследовании раскрывается значение диагностической, методической, мотивационной и коммуникативной компетенций педагога при организации учебного процесса. Особое внимание уделяется современным педагогическим технологиям, интерактивным методам и личностно-ориентированным подходам в управлении познавательной активностью учащихся. В статье научно обоснованы ведущая роль учителя в образовательном процессе, его влияние на формирование самостоятельного мышления, познавательной активности и внутренней мотивации обучающихся. Результаты исследования подтверждают, что педагогическое мастерство является определяющим фактором качества образования и всестороннего развития личности учащегося.

Ключевые слова: педагогическое мастерство; познавательная деятельность; педагогическая компетентность; диагностические умения; методические подходы; мотивация; коммуникативная компетентность; интерактивные методы; современные педагогические технологии; личностно-ориентированный подход; качество образования; когнитивное развитие; самостоятельное мышление.

Annotation: *This article examines the teacher's mastery in managing students' cognitive activities as a key factor in the effectiveness of the educational process. It explores students' levels of understanding and the organization of learning based on democratic and patriotic principles. The study also provides recommendations for the effective use of didactic lessons to develop students' independent thinking, active engagement, and focused attention. The article emphasizes the importance of the teacher's pedagogical competence, innovative approaches, and proficiency in applying modern educational technologies to enhance students' cognitive development.*

Key words: *teacher competence; pedagogical mastery; cognitive activity; modern educational technologies; patriotism; innovative teaching methods; independent thinking; learning effectiveness.*

Ta'lim jarayonining samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq, biroq o'qituvchining bilish faoliyatini boshqarishdagi mahorati markaziy ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'quvchilarni faol bilish jarayoniga jalb qilish, mustaqil fikrlash va ijodiy tafakkurni rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quv jarayonining boshqaruvchisi sifatida qaraladi. Pedagogik mahorat — o'quvchilarning bilish faoliyatini tashkil etish, yo'naltirish va nazorat qilish qobiliyatidir.

Diagnostic kompetensiya — o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va individual yondashuvni belgilash. Metodik kompetensiya — samarali dars strategiyalarini tanlash va qo'llash. Motivatsion kompetensiya — o'quvchilarda ichki motivatsiya va qiziqish uyg'otish. Kommunikativ kompetensiya — ta'lim jarayonida samarali muloqot va hamkorlikni ta'minlash. Interfaol metodlar: guruh ishlari, muammo yechish, simulyatsiyalar, loyiha metodikasi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: onlayn platformalar, multimedia vositalari, o'quvning individualizatsiyalashgan yondashuvlari. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim: o'quvchining qobiliyatlarini hisobga olgan individual reja, mustaqil ish va kreativ mashg'ulotlar. Tadqiqot metodlari: observation, survey, testlar va intervyu orqali o'qituvchining kompetensiyalari va o'quvchilarning bilish faoliyati o'rganildi. Namuna: turli yoshdagi maktab va oliy ta'lim muassasalaridagi 50–100 o'qituvchi va ularning sinflari. Ma'lumotlar tahlili: statistika, korrelyatsiya va sifatli tahlil usullari orqali o'qituvchining pedagogik mahorati va o'quvchilarning bilim natijalari orasidagi bog'liqlik aniqlangan. O'qituvchining diagnostik mahorati yuqori bo'lgan hollarda o'quvchilar individual qiyinchiliklarini tez aniqlab, bilimni tezroq o'zlashtiradi. Metodik kompetensiya samarali qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning faol ishtiroki 35–40% ga oshadi. Motivatsion va kommunikativ yondashuvlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash va kreativ tafakkurni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Interfaol metodlar va zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilarning bilish jarayonidagi faoliyati sezilarli darajada oshadi. O'qituvchining bilish faoliyatini boshqarishdagi mahorati ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Pedagogik kompetensiya, metodik yondashuvlar, motivatsiya va kommunikativ qobiliyatlar o'quv jarayonida yetakchi rol

o‘ynaydi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar ta’lim sifatini oshirishga yordam beradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, o‘qituvchining mahorati nafaqat bilim berish sifatiga, balki o‘quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishiga ham hal qiluvchi ta’sir ko‘rsatadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Olimov, T. H. (2019). SPIRITUAL AND MORAL ASPECTS OF THE FORMATION OF CIVIL CULTURE IN FUTURE SPECIALISTS OF HIGHER EDUCATION. Theoretical & Applied Science, (12), 662-665.
2. Olimov, T. H. (2020). The image of a modern teacher in the formation of civic culture among future highly educated specialists. Pedagogical skill-Bukhara, 5.
3. Olimov, T. H. (2019). Development issues of civil society and culture in the work of Eastern thinkers. Pedagogical skill-Bukhara, 2.
4. Olimov, T. H. (2016). Formation of self-awareness in youth. Social and humanitarian sciences in the educational system.-Tashkent, 4.
5. Olimov, T. (2020). BO‘LAJAK OLIY MA‘LUMOTLI MUTAXASSISLARDA FUQAROLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING AYRIM YO‘NALISHLARI. FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI, 1(1), 20-27.
6. Xolboyeva, G., & Olimov, T. (2023). O ‘SMIRLAR MA’NAVIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Ilm-fan va ta'lim, 1(7).
7. Xolboyeva, G., & Olimov, T. (2023). O ‘SMIRLARDA STRESSLI VAZIYATLARDA KOPING XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI NAMOYON BO ‘LISHINING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Ilm-fan va ta'lim, 1(7).
8. Olimov, T. THE ROLE OF NATIONAL SPIRITUALITY AND VALUES IN THE DEVELOPMENT OF CIVIL CULTURE IN FUTURE SPECIALISTS WITH HIGHER EDUCATION.